

Майстер-клас як ефективна форма підвищення педагогічної майстерності вчителя

Тетяна Дятленко,

кандидат педагогічних наук, доцент

м. Глухів

У статті подано визначення майстер-класу як однієї з ефективних форм обміну педагогічним досвідом, розкрито характерні ознаки, структуру й алгоритм підготовки й проведення майстер-класу з методики вивчення української літератури.

Ключові слова: майстер-клас, педагогічна майстерність, обмін досвідом, педагог-майстер.

Постановка проблеми. Підвищення педагогічної майстерності — проблема, яка була і зараз залишається актуальною. Ще В. Сухомлинський зазначав, що формування педагогічної майстерності — це неперервний гнучкий процес, який потребує наполегливої й сумлінної праці, здібностей, самоосвіти, самовиховання, самовдосконалення.

У різні часи вирішенню цього питання приділяли увагу педагоги, психологи, методисти, вчителі-практики. Із наукових розвідок Т. Бугайко, О. Бандури, Є. Пасічника, Н. Волошиної, Л. Мірошніченко, О. Куцевол та ін. випливає: якщо вчитель перестає вчитися, у ньому вмирає вчитель; якщо вчитель не поповнює свої знання з різних галузей наук, зокрема з педагогіки, психології та фаху, то годі й говорити про формування його як майстра.

Актуальність і зв'язок із науковими завданнями. Чи існують ступені сходження до професійної вершини? Л. Мірошніченко визначає такі:

— вивчення історії виникнення учительської професії: біографія, діяльність, ідеали;

— визначення й дослідження традицій і новаторства в навчально-педагогічній діяльності учителя-словесника;

— засвоєння вимог до особистості вчителя (моральна чистота, духовне багатство, прагнення до фізичної досконалості) і професійної підготовки (досконало знати навчальну дисципліну, ефективно здійснювати навчання, виховання і творчий розвиток учнів, любити свій предмет і тих, кому викладаєш);

— глибоке розуміння понять "творчий учитель" і "учитель-новатор" [1, с. 42].

Є. Пасічник називає такі шляхи вдосконалення педагогічної майстерності вчителя-словесника: наполеглива праця; відчуття нового; самовдосконалення, самоосвіта; самооцінка; глибокий аналіз проведеної роботи [2, с. 50]. Необхідною передумовою зростання педагогічної майстерності методист вважає постійний обмін досвідом. Існують різні форми поширення педагогічного досвіду і узагальнення його: семінари (обласні, районні, куштові, республіканські), конференції, взаємовідвідування уроків, відкриті уроки, виходять у світ наукові збірники та методичні журнали. Працюють шкільні, міські, районні методичні об'єднання, високо оцінюють учителі-словесники й конкурс "Учитель року" як один із ефективних способів представлення педагогічних здобутків креативних колег.

Нині до названих шляхів підвищення педагогічної майстерності можна долучити й таку форму обміну досвідом, як майстер-класи.

Мета статті. У межах нашої статті зробимо спробу визначити характерні ознаки, структуру й алгоритм підготовки й проведення майстер-класу з методики вивчення української літератури.

Виклад основного матеріалу. Учитель-практик як професіонал протягом років активної і творчої роботи в

школі на уроках і в позаурочний час вибудовує й апробує індивідуальну (авторську) методичну систему. Часто учительські напрацювання вирізняються новизною, оригінальністю, змістовністю, методичною умотивованістю тощо. Про такого вчителя кажуть, що він майстер, професіонал. Кого ж можна вважати майстром? Звернімося до тлумачного словника української мови. "Майстер — фахівець з якогось ремесла. Той, хто досяг високої майстерності у своїй справі" [3, с. 460].

У сучасних умовах учитель-майстер — це фахівець, який володіє високим рівнем дослідницьких умінь, добре обізнаний з особливостями організації й проведення експериментальної роботи, це насамперед аналітик, котрий критично оцінює інноваційні педагогічні технології, які пропонує дидактика, уміло вибирає той інструментарій, який є найбільш оптимальним для умов певного учнівського колективу, прогнозує й передбачає результати навчально-виховної діяльності, на належному науково-методичному рівні розробляє методичні рекомендації для колег з метою обміну педагогічним досвідом.

Основою педагогічної майстерності методисти називають особистість педагога, знання і педагогічний досвід. Учитель навчається все своє життя, він перебуває у постійному пошуку, вдосконалює дослідницькі якості. Учителю-майстру важливо вміти ефективно представляти свій досвід колегам, при цьому професійно розвиватися. Однією із форм обміну педагогічним досвідом є майстер-клас.

Майстер-клас:

— форма навчання людей будь-якого віку й статі, об'єднаних в групи за конкретною актуальною темою чи проблемою, знання, уміння й навички під час якої набуваються чи удосконалюються через діяльнісний підхід шляхом самоорганізації й активізації творчого потенціалу кожного учасника групи;

— наочна демонстрація досягнень професіонала з метою передавання знань і досвіду слухачам для подальшого використання їх у роботі;

— спосіб представлення концептуально нової ідеї авторської системи колегам-однодумцям;

— одна із форм навчального заняття, на якому учитель-майстер, стимулюючи учнів до творчої взаємодії, навчає їх, наприклад, мистецтву спілкування чи умінню самостійно здобувати знання;

— одна із форм ефективного професійного навчання вчителів, які активно шукають засоби й можливості для підвищення своєї фахової майстерності, так і тих, які байдужі до свого професійного розвитку.

Майстер-клас — це, як правило, одноразова форма роботи, яка об'єднує невелику групу вчителів, котрі цікавляться однією освітньою парадигмою. Це урок майстерності для компетентних колег. Педагог-майстер демонструє власну систему роботи, що охоплює комплекс

методичних прийомів, педагогічних форм і засобів, які використовує саме цей педагог-майстер.

Функції майстер-класу:

- інформаційна;
- аналітична;
- планувально-прогностична;
- проектувальна.

Під час майстер-класу найчастіше вдаються до прямого навчання педагогічної технології, тобто педагог-майстер безпосередньо демонструє чи ознайомлює присутніх із методикою та шляхами її реалізації. Іноді ж педагог-майстер проводить заняття, а потім пояснює специфіку його організації й проведення. Буває й так, що педагог-майстер під час заняття робить методичні коментарі, аби пояснити свої дії, попередити про наступні види діяльності, умотивувати їх.

Як же організувати й провести майстер-клас?

Спробуємо розробити алгоритм.

- 1 крок — презентація педагогічного досвіду;
- 2 крок — показ системи занять;
- 3 крок — імітаційна гра;
- 4 крок — моделювання;
- 5 крок — рефлексія.

Для прикладу хочеться згадати майстер-клас з методики викладання української літератури в сучасному навчальному закладі, який було проведено **Шуляром Василем Івановичем**, кандидатом педагогічних наук, доцентом, заступником директора з науки МОІППО, заслуженим учителем України 26 жовтня 2012 року у рамках Усеукраїнської конференції "Сучасний урок мови й літератури: проблеми, пошуки, перспективи" у Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка.

Тема майстер-класу за змістом і структурою відповідала темі, меті і завданням означеної конференції. Учасники майстер-класу були долучені до обговорення проблем сучасного уроку мови й літератури, відмінностей між репродуктивною, творчо-пошуковою, особистісно зорієнтованою парадигмами навчання й виховання учнів.

Шуляр В.І. — автор і майстер колективного заняття — відомий в Україні педагог, наділений дослідницькими вміннями й навичками, учитель-експериментатор, добре обізнаний із сучасними інноваційними педагогічними технологіями, який уміло прогнозує й передбачає результати своєї діяльності, щедро ділиться багатющим педагогічним досвідом із колегами не лише на сторінках фахових видань, а й є автором низки методичних посібників для учителів-словесників та студентів-філологів.

Для присутніх учителів-практиків м. Глухова і району, Сумської, Чернігівської, Київської областей майстер-клас на тему "**Електронний конструктор сучасного уроку літератури**" став своєрідним шляхом підвищення кваліфікаційного рівня, оскільки була надана можливість ознайомитися із новою технологією застосування комп'ютера на уроках літератури, новою методикою й авторськими методичними напрацюваннями.

Композиція майстер-класу відображала логіку процесу пізнання: ознайомлення з новою інформацією, засвоєння знань, рефлексія.

Перша частина мала теоретичний характер, під час якої педагог-майстер ознайомив присутніх із призначенням та принципами роботи комп'ютерної програми конструктора. Програма "Електронний конструктор уроку літератури" зорієнтована на учнів профільної школи, акцент зроблений на старших класах, але вчитель може нею послуговуватися незалежно від типу навчального закладу, класу, у якому викладає літературу. Призначена вона для вчителів української та зарубіжної літератури.

Програма має вікно "Про програму", де подається коротка інформація про програму, її структуру та особливості. Зміст програми охоплює програмовий матеріал старших класів для безпрофільної, профільної шкіл та програми для поглибленого вивчення української літератури.

Здійснивши операції, учитель може обрати клас, тему уроку, мету уроку. Віконце "Зміст теми" — висвітлює все те, що передбачено державною програмою. Зі списку вчитель обирає те, що сьогодні він буде розглядати на уроці. Автор програми конструктора передбачив і можливість творчого підходу до моделювання власного уроку літератури конкретним учителем, оскільки до кожного віконця додається додаткове порожнє віконце, куди вчитель запише власне формулювання теми, мети уроку відповідно до змістових ліній літературної освіти учнів-читачів. За цим алгоритмом обирається тип і різновид уроку, теоретико-літературні поняття сам учитель обере із запропонованого списку. Наступний крок — "Літературно-мистецькі зв'язки", які здійснюються на відповідному уроці (керуючись Програмою, специфікою класу), у порожньому вікні вчитель додає необхідне.

Для автора принципово важливо, щоб словесник моделював чотири рівні навчальних досягнень учнів, тому домашнє завдання має бути варіативним, і учитель сам формулює це завдання: обов'язкове для всіх, для початкового, середнього, достатнього та високого рівнів. Наостанок — вікно "Використані джерела". Те, що програма рекомендує, учитель сам у вікні зазначає. Це перша частина, що стосується карти уроку.

Натиснувши кнопку "Далі", відкриваємо "Модель уроку літератури", яка чітко структурована, ураховує обраний тип уроку, де вже вибудовано архітектоніку заняття, його змістове наповнення, обрано необхідний комплект навчальних ситуацій, які узгоджуються з класифікацією, темою уроку, можливостями класу, літературним розвитком учнів-читачів і фаховою майстерністю словесника.

Після заповнення форми "Технологічні моделі уроку літератури" можна натиснути кнопку "Роздрукувати". Далі згенеруються два документи типу Microsoft Word із обраним матеріалом двох форм. Із ними можна виконати необхідні дії: роздрукувати, зберегти, відредагувати. За необхідності процедуру можна повторити (кнопка "Повернутись").

Цінним є те, що вчитель може роздрукувати конспект уроку, витрачаючи на його створення менше часу, ніж під час звичайного написання.

Теоретичний блок майстер-класу було проведено доступно, цікаво для присутніх, оскільки лектор зумів організувати пояснення в діалогічній формі, з комп'ютерною презентацією, коментарями й відповідями на запитання колег.

Друга частина майстер-класу мала практичний характер. Для прикладу майстер обрав урок вивчення життєпису письменника і продемонстрував учасникам майстер-класу роботу із портретом митця. Було показано дієві принципи відбору фотоматеріалів, оскільки сучасний ринок насичений продукцією різного рівня і якості.

Поділився автор майстер-класу і власними підходами до засвоєння старшокласниками поняття "імпресіонізм" із залученням відеоматеріалів. На цьому етапі в ролі учнів виступали учасники заняття, а керівник — у ролі учителя-словесника. В. Шуляр означив і назвав переваги й ефективність запропонованої технології.

Під час майстер-класу учасники ознайомилися з авторською моделлю електронного конструктора сучасного уроку літератури, узяли активну участь в обговоренні отриманих результатів, поставили низку запитань і отримали консультації, запропонували для колективного обговорення власні проблеми, запитання, розробки, висловили свої пропозиції щодо вирішення актуальних питань, окреслили майстер-класом і конференцією.

Результатом майстер-класу є модель, яку розробив педагог-Учень під керівництвом педагога-Майстра з метою використання цієї моделі на практиці й у власній педагогічній діяльності. Майстер-клас було проведено продуктивно й на високому науково-методичному рівні, оскільки присутні учасники заняття оцінили свої уміння моделювання й конструювання сучасного уроку літератури.

Володіння основами інформаційної й комунікаційної культури — необхідна вимога до сучасного вчителя. У цьому контексті "Електронний конструктор уроку літератури", розроблений Шуляром В.І. і представлений для обговорення на "майстер-класі", безсумнівно, актуальний і потрібний учителю-словеснику, оскільки забезпечує наукову організацію його роботи.

Ефективність використання ІКТ у навчально-виховному процесі визначається не кількістю комп'ютерів у загальноосвітній школі, а рівнем їх використання в освітньому процесі. Нині постала потреба в розробці навчально-методичних комплексів нового покоління. Саме такі матеріали й були представлені Шуляром В.І. на майстер-класі. Електронний конструктор уроків літератури — перспективна й інноваційна методична розробка, яка дає змогу удосконалити форми й методи навчання літератури в школі, змінити характер праці вчителя й учнів на уроці.

Висновки. Безперечно, майстер-клас як форма підвищення педагогічної майстерності вчителя через обмін досвідом на сьогоднішній день набула неабиякої по-

пулярності, оскільки активна участь учителів у таких заходах дає позитивний результат як для творчого, активного педагога, так і для пасивного. Хтось із учасників заняття вдасться до аналізу своєї педагогічної діяльності і знайде шляхи оновлення свого педагогічного потенціалу, а хтось долучиться до активної пізнавальної діяльності, врахує свої недоліки й труднощі, вдасться до коригування й корекції своєї роботи, що й визначить способи професійного саморозвитку.

Література

1. Мірошниченко Л.Ф. Методика викладання світової літератури в середніх навчальних закладах: Підручник для студентів-філологів/ Л.Ф.Мірошниченко. — К.: Ленвіт, 2007. — 415 с.
2. Пасічник Є. Методика викладання української літератури в середніх навчальних закладах: Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти./ Є. А. Пасічник — К.: Ленвіт, 2000. — 384 с.
3. Сучасний тлумачний словник української мови: 100 000 слів/ за заг. ред. д-ра філол. наук, проф. В.В.Дубчинського. — Х.: ВД "Школа", 2011. — 1008 с.

Дятленко Татьяна. Мастер-класс как эффективная форма повышения педагогического мастерства учителя

В статье дается определение понятия "мастер-класс" как одной из эффективных форм обмена педагогическим опытом, раскрыты характерные особенности, структура и алгоритм подготовки и проведения мастер-класса по методике изучения украинской литературы.

Ключевые слова: мастер-класс, педагогическое мастерство, обмен опытом, педагог-мастер.

Diatlenko Tatiana. Master class as an effective form of improving teacher's pedagogical skills

The article gives a definition of "Master Class" as one of the efficient form of exchanging pedagogical experience, revealed characteristics, structure and algorithm of preparation and conducting the "master class" for methods of studying Ukrainian literature.

Key words: master class, pedagogical skills, experience exchange, pedagogue-master.
